

Akhlāq-i zīstī

i.e., Bioethics Journal

2024; 14(39): e2

The Bioethics and Health
Law InstituteMedical Ethics and Law
Research CenterInternational Association
of Islamic Bioethics

Identifying the Factors Affecting the Moral Literacy of Primary School Teachers from the Perspective of Exemplary Teachers in Ardabil

Ghasem Rahimi Aval¹, Ali Khaleghkhah^{1*}, Hosseins Taghavi¹, Taghi Akbari¹

1. Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Mohaghegh Ardabili University, Ardabil, Iran.

ABSTRACT

Background and Aim: The moral literacy of teachers is of paramount importance in the education of students, as it aids them in understanding and applying ethical values and principles, thus fostering the development of a responsible and ethically-minded generation. The aim of this study was to identify the factors affecting the moral literacy of primary school teachers from the perspective of exemplary teachers in Ardabil.

Methods: The method of this research was qualitative. The statistical population included all exemplary teachers in the city of Ardabil over a three-year period (from 2019 to 2021). The total number of these teachers was 85. A purposive sampling method was used for sample selection. The sample included 27 individuals from the statistical population, selected gradually until theoretical saturation was reached. Data were collected through semi-structured interviews, and thematic analysis was used to analyze the interview texts.

Ethical Considerations: In compiling this research, ethical aspects, including preserving the originality of the texts, honesty, integrity, obtaining consent, and providing information, have been respected.

Results: Based on the findings, the main categories of moral literacy consisted of 16 categories, which represent three groups: causal factors (such as administrative affairs, school status, future perspective, communication, knowledge acquisition, existing norms and moral insight), intervention factors (Job status, organizational structure, management and psychological contracts) and contextual factors (age, gender, marital status, education level, religion, number of children, parents' education, spouse's education, service history, field of study, occupation, participation in social gatherings, exhibitions, educational classes and the location of urban and rural service).

Conclusion: The results of this study emphasize the importance of paying attention to the identified factors affecting the moral literacy of primary school teachers. They show that understanding and applying these factors can lead to an improvement in the educational and pedagogical quality in primary schools and, ultimately, reflect positively on the future of society.

Keywords: Ethical Literacy; Professional Norms; Exemplary Teachers

Corresponding Author: Ali Khaleghkhah; **Email:** khaleghkhah@uma.ac.ir

Received: June 07, 2023; **Accepted:** October 25, 2023; **Published Online:** June 28, 2024

Please cite this article as:

Rahimi Aval GH, Khaleghkhah A, Taghavi H, Akbari T. Identifying the Factors Affecting the Moral Literacy of Primary School Teachers from the Perspective of Exemplary Teachers in Ardabil. *Akhlāq-i zīstī, i.e., Bioethics Journal*. 2024; 14(39): e2.

شناسایی عوامل مؤثر بر سواد اخلاقی معلمان ابتدایی از دیدگاه معلمان نمونه شهر اردبیل

قاسم رحیمی اول^۱ ID، علی خالق خواه^{۱*} ID، حسین تقوی^۱، تقی اکبری^۱

۱. گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: سواد اخلاقی معلمان از اهمیت ویژه‌ای در تربیت دانش‌آموزان برخوردار است، چرا که آنان را در فهم و به‌کارگیری ارزش‌ها و اصول اخلاقی یاری می‌دهد و زمینه‌ساز پرورش نسلی مسئولیت‌پذیر و اخلاق‌مدار می‌گردد. هدف این پژوهش شناسایی عوامل مؤثر بر سواد اخلاقی معلمان ابتدایی از دیدگاه معلمان نمونه شهر اردبیل بود.

روش: روش این پژوهش از نوع کیفی بود. جامعه آماری شامل کلیه معلمان نمونه شهر اردبیل طی سه سال (از سال ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۰ ش.) بودند. تعداد کل این معلمان ۸۵ نفر بود. برای نمونه‌گیری از روش هدفمند استفاده شد. تعداد نمونه شامل ۲۷ نفر از جامعه آماری مذکور بود که به شیوه تدریجی تا رسیدن به اشباع نظری انتخاب شدند. گردآوری داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه‌ساختاریافته صورت گرفت. برای تجزیه و تحلیل متن مصاحبه‌ها از روش تجزیه و تحلیل تم استفاده شد.

ملاحظات اخلاقی: در تدوین این مقاله جنبه‌های اخلاقی شامل حفظ اصالت متون، صداقت، امانتداری، رضایت و اطلاع‌رسانی رعایت شده است.

یافته‌ها: بر اساس یافته‌ها مقوله‌های اساسی مبین سواد اخلاقی مشتمل بر ۱۶ مقوله بود که بیانگر سه دسته عوامل علی (مانند امور اداری، وضعیت مدرسه، چشم‌انداز آتی، ارتباطات، کسب دانش، هنجارهای موجود و بینش اخلاقی)، عوامل مداخله‌ای (وضعیت شغلی، ساختار سازمانی، مدیریتی و قراردادهای روان‌شناختی) و عوامل زمینه‌ای (سن، جنسیت، وضعیت تأهل، سطح تحصیلات، مذهب، تعداد فرزندان، تحصیلات والدین، تحصیلات همسر، سابقه خدمت، رشته تحصیلی، شغل، شرکت در گردهمایی‌هایی اجتماعی، نمایشگاه‌ها و کلاس‌های آموزشی و محل خدمت شهری و روستایی) بود.

نتیجه‌گیری: نتایج این پژوهش بر اهمیت توجه به مقوله‌های شناسایی‌شده به عنوان عوامل مؤثر بر سواد اخلاقی معلمان ابتدایی تأکید دارد و نشان می‌دهد که درک و به‌کارگیری این عوامل می‌تواند به بهبود کیفیت آموزشی و تربیتی در مدارس ابتدایی و ملاً بازتاب آن در آتیه جامعه منجر شود.

واژگان کلیدی: سواد اخلاقی؛ هنجارهای حرفه‌ای؛ معلمان نمونه

نویسنده مسئول: علی خالق خواه؛ پست الکترونیک: khaleghkhalah@uma.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۱۷؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۸/۰۳؛ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۴/۰۸

خواهشمند است این مقاله به روش زیر مورد استناد قرار گیرد:

Rahimi Aval GH, Khaleghkhalah A, Taghavi H, Akbari T. Identifying the Factors Affecting the Moral Literacy of Primary School Teachers from the Perspective of Exemplary Teachers in Ardabil. *Akhlaq-i zisti, i.e., Bioethics Journal*. 2024; 14(39): e2.

مقدمه

آموزش و پرورش سنگ بنای هر جامعه است، مقوله‌هایی از قبیل اخلاق، عدالت اجتماعی، آزادی، فرصت‌های مساوی، حقوق فردی و نظایر آن فقط از طریق برنامه‌ریزی درست آموزش و پرورش تحقق می‌یابد (۱). مدارس به عنوان مکانی برای آموزش به غیر از خانه در نظر گرفته می‌شود و معلمان در مدارس از عوامل اخلاقی در مدرسه به حساب می‌آیند (۱). اخلاق جزء لاینفک زندگی نوع بشر است. متفکران همواره بر روی گزاره‌های اخلاقی و شاخه‌های مختلف اخلاقی تأکید می‌کنند که این موضوع ناشی از مشکلاتی است که انسان امروزی در تعامل خود با دیگران در ابعاد مختلف مواجه شده است (۳). اخلاق در لغت جمع «خُلُق» یا «خُلُق» به معنای سنجیه و طبیعت باطنی است و به صفاتی اطلاق می‌شود که بر اثر تکرار، در نفس انسان به صورت ملکه درآمده و رفتار متناسب با آن بدون تأمل از انسان صادر می‌شود (۴). در آموزش و پرورش نیز، احیا و ارتقای اخلاق در سال‌های اخیر بسیار مورد توجه بوده است. در دهه‌های پایانی قرن بیست استانداردهای اخلاقی معلمان به مثابه الگوی اخلاقی مؤثر تلقی گردید. با توجه به اینکه حرفه معلمی دارای جوانب ارزشی است، تحقق مسئولیت‌های تربیتی معلم نیازمند پایبندی او به اصول و قواعد اخلاق حرفه‌ی معلمی است (۵). معلمان نیاز به دانش در تئوری اخلاقی و فرایندهای مربوط به توسعه شخصیت دارند و باید قادر به درک تغییر در سطح توسعه اخلاقی باشند (۲). کم‌توجهی و حساسیت کمتر نسبت به مسائل تربیتی و آموزشی دانش‌آموزان، درگیر شدن در مسائل غیر حرفه‌ای و دست و پنجه نرم کردن با مسائل اقتصادی، مشارکت کمتر در فعالیت‌های مختلف اجتماعی، روی آوردن به مشاغل مغایر با شأن معلمی از جمله نشانه‌های کاهش و ضعف اخلاق در بین معلمان است (۶). زمانی که سیستم آموزشی مایل باشد شهروندانی مولد و مسئول پرورش دهد، بایستی معلمانی با اخلاق داشته باشد و لذا سواد اخلاقی معلمان در این عرصه، عنصری ضروری است (۷). در واقع سواد اخلاقی اساس توانایی برای تصمیم‌گیری درست در نظر

گرفته شده است و مهارتی است که امروزه اکثر مردم به اندازه کافی از آن برخوردار نیستند (۸). سواد اخلاقی مجموعه مهارت پیچیده و چندمنظوره است که به صورت مرحله‌ای و پیوسته محقق می‌شود. بنابراین باید به طور کامل آموخته شود تا به درستی مورد استفاده قرار گیرد (۹).

تووانا (Tuana) (۹) سواد اخلاقی را توان واکنش و خواندن مؤلفه‌های اساسی جهان اخلاقی می‌داند. همچنین سواد اخلاقی را یک مهارت و دانش ویژه برای انتخاب گزینه‌های اخلاقی در زندگی می‌داند که نیازمند مهارت‌های یادگیری است که فرد می‌تواند با آموزش آن‌ها را ارتقا دهد. علاوه بر این، او معتقد است که سواد اخلاقی شامل سه جزء اصلی اخلاقی است که عبارت از حساسیت اخلاقی، استدلال‌ورزی و تخیل اخلاقی است. برخی از محققان بر این نکته تأکید می‌ورزند که نباید این مؤلفه‌ها را در مقام اموری مجزا به شمار آورد. همه این مؤلفه‌ها دارای اثرات متقابل بر یکدیگرند و می‌توانند منجر به تقویت یکدیگر شوند و سرانجام رفتار اخلاقی را شکل دهند (۱۲-۱۰)، به علاوه مدل Rest نیز یکی از مدل‌های مورد توجه در خصوص سواد اخلاقی است که مؤلفه‌هایی مانند حساسیت اخلاقی، آگاهی اخلاقی، داوری اخلاقی، قصد اخلاقی و عمل اخلاقی (شخصیت رفتار) را به عنوان اجزای اصلی سواد اخلاقی معرفی کرده است. در این مدل هر مؤلفه مفهومی متفاوت و مجزا دارد، به نحوی که تحقق یک بعد نیازمند موفقیت در ابعاد دیگر نیست (۱۰). گنزالس و گومز (González & Gómez) (۱۳) در طی مطالعه‌ای بیان کردند که وجود سواد اخلاقی در معلمان موجب افزایش همدلی، مدیریت خشم و شایستگی‌های ارتباطی در دانش‌آموزان می‌گردد.

ریزو و بایوویچ (Rizzo & Bajovic) (۱۴) بیان کردند که دریافت آموزش‌ها مانند آموزش‌های ضمن خدمت، شرکت در کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی، از جمله عوامل مؤثر بر سواد اخلاقی معلمان است.

ابدو (Abdou) و همکاران (۱۵) نیز در مطالعه‌ای به این نتیجه رسیدند که بین محیط کار دانشگاهی و سواد اخلاقی رابطه معناداری وجود دارد، به طوری که عوامل خاص در

داشت. از طرفی معلمان با قشر آینده‌سازان جامعه در ارتباط می‌باشند که وجود سواد اخلاقی سبب پرورش نسلی اخلاق‌مند می‌گردد، لذا شناسایی عوامل مؤثر بر سواد اخلاقی بسیار مهم و حائز اهمیت وافر است.

در واقع معلمان هرچه بیشتر مجهز به اصول پسندیده اخلاق و سواد اخلاقی باشند، به این فرایند با کیفیت مطلوب‌تری جامه عمل خواهند پوشاند. با توجه به اینکه اخلاق جزء جدایی‌ناپذیر در بحث آموزش و یادگیری است و اینکه رسالت آموزش به طور کلی ترویج اخلاق است و با توجه به حساسیت بحث تدریس و یادگیری، معلمان و متولیان امر آموزش می‌بایست در تدریس‌شان اخلاقی باشند، اگر معلمان نتوانند یا نخواهند اصول و استانداردهای اخلاقی و حرفه‌ای را رعایت و عمل کنند، نه تنها تدریس معلم ارزشی ندارد، بلکه تأثیری که شکوفای اذهان، فکر و روش فراگیر و به تبع آن افراد جامعه باشد، را در پی نخواهد داشت. با توجه به این مهم و نیز با نظر به اینکه تاکنون مطالعه نظامندی در این راستا صورت نگرفته است، خلأ پژوهشی محسوسی در این خصوص مشهود است. بر این اساس مطالعه حاضر به منظور شناسایی عوامل مؤثر بر سواد اخلاقی معلمان ابتدایی از دیدگاه معلمان نمونه شهر اردبیل صورت گرفت.

روش

روش مطالعه حاضر از نظر هدف، پژوهشی از نوع کاربردی و از نظر روش، کیفی است. جامعه آماری شامل کلیه معلمان نمونه شهر اردبیل طی سه سال (سال ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۰ ش.) بودند. تعداد کل این معلمان ۸۵ نفر بود. روش نمونه‌گیری از نوع نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شد. تعداد نمونه شامل ۲۷ نفر از جامعه آماری مذکور بود که به شیوه تدریجی تا رسیدن به نقطه اشباع نظری انتخاب شدند. گردآوری داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه‌ساختاریافته صورت گرفت. به منظور گردآوری داده‌ها قبل از انجام مصاحبه‌ها دعوت‌نامه‌ای برای افراد ارسال شد و به شکل حضوری در مورد امکان انجام مصاحبه و زمان انجام آن هماهنگی گردید، اما علیرغم تلاش زیاد به علل

محیط کار مانند رابطه مناسب با همکاران، استرس، تعامل، استرس ادراک‌شده، مشکلات فیزیکی و روانی بر حساسیت اخلاقی بر ارتباط اساتید در محیط دانشگاه تأثیر می‌گذارند. استادان مشکلات فیزیکی و روانی را به عنوان بالاترین عامل تأثیرگذار نسبت به اضطراب و استرس درک‌شده گزارش کرده‌اند. در میان عوامل محیط کار، جذابیت کمترین میزان رابطه با اخلاق را داشت.

گوتام و لوری (Gautam & Lowery) (۱۶) به این نتیجه رسیدند که سواد اخلاقی یک ابزار انتقادی و معتبر برای رسیدن به یک عمل علمی لازم برای تغییر است که مسائلی متنوع را دربر می‌گیرد و اطلاع رهبری را افزایش می‌دهد.

واردانی (Wardhani) و همکاران (۲) به این نتیجه رسیدند که بین سواد اخلاقی با درک معلمان در مورد آموزش کارکنان در مدرسه ابتدایی رابطه مثبت وجود دارد. همچنین غریب‌زاده و همکاران (۱۷) در نتایج بررسی خود بیان کردند که تأثیرپذیری تصمیم‌گیری اخلاقی معلمان با اخلاق حرفه‌ای در ارتباط است، به علاوه لاورمن (Lauermann) (۱۸) مسئولیت‌پذیری معلمان را یکی از عوامل اصلی سواد اخلاقی ذکر کرده است.

چیزیوکا و هریسون (Chizyuka & Harrison) (۱۹) نیز بیان کردند که ساختار سازمانی مدارس با سواد اخلاقی و کیفیت ارائه آموزش در ارتباط است. همچنین در مطالعه زدنگ و شوچور (Zdenek & Schochor) (۲۰) عوامل مداخله‌گر مانند روابط والدین و کودکان، شیوع تدریس معلمان، روابط بین همکاری را از جمله عامل‌های تأثیرگذار بر سواد اخلاقی معلمان معرفی شده است.

شایان ذکر است از آنجا که مهم‌ترین سرمایه هر سازمان، نیروی انسانی آن است، ضرورت دارد مسأله سواد اخلاقی مورد توجه قرار گیرد، لذا عنایت به مراتب فوق ادعان به این مهم را در پی خواهد داشت که با نگاه دو بعدی به وظیفه معلمان از بعد سازمانی و شغلی می‌توان گفت از یک طرف کارمندان عامل بنیادی حرکت و تحول در سازمان می‌باشند و توجه به این عامل استراتژیک، بقا و رشد سازمان را به دنبال خواهد

اصطلاحات و سؤال‌ها. بخش نخست سؤال‌های مصاحبه در مورد ادراک و نگرش معلمان، از تعریف سواد اخلاقی و عوامل اثرگذار بر آن بود؛ بخش دوم سؤال‌ها، جوانب مختلف استقرار سواد اخلاقی در قالب محتوای سواد اخلاقی، راهبردهای استقرار و عوامل زمینه‌ای مؤثر بر استقرار سواد اخلاقی را هدف قرار داده بود. این موارد در قالب چند سؤال کلی مطرح شدند. در پایان پیامدها و نتایج حاصل از استقرار سواد اخلاقی در مدارس و تجارب مثبت و منفی مصاحبه‌شوندگان در قالب دو سؤال مورد کاوش قرار گرفتند. در مجموع سؤال اصلی در دستورالعمل مصاحبه ارائه شد، البته پرسش‌های فرعی دیگری به همراه هر سؤال در جهت درک صحیح و عمیق نگرش و تجارب شرکت‌کنندگان در حین مصاحبه مطرح شد. همچنین برای بررسی مقدماتی سؤال‌های مصاحبه مورد تأیید متخصصان حوزه مربوطه نیز قرار گرفت و پس از هر مصاحبه سؤال‌های مصاحبه بازنگری می‌شد. همچنین به منظور بررسی روایی مصاحبه‌ها از دو راهبرد تطبیق اعضا و بررسی همکار استفاده شد. در روش تطبیق اعضا مشارکت‌کنندگان، نظر خویش را درباره گزارش پژوهش، فرایند تحلیل و مقوله‌ها عرضه کردند و مطابق نظرات آن‌ها، نتایج، بازبینی و اصلاح شد؛ در روش بررسی همکار نیز نظرات، مدل و مقوله‌ها با سه نفر از استادان روان‌شناس (دانشگاه محقق اردبیلی) و سه نفر از دانشجویان دکترای رشته مدیریت آموزشی به اشتراک گذاشته شد و از نظرات آن‌ها جهت تقویت نتایج پژوهش استفاده شد.

یافته‌ها

در پژوهش حاضر تعداد ۲۷ نفر از معلمان نمونه مورد مصاحبه نیمه‌ساختاریافته قرار گرفتند که در ادامه مشخصات جمعیت شناختی این افراد ارائه شده است (جدول ۱).

گوناگون مانند عدم تمایل برخی از افراد به انجام مصاحبه و برخی مشکلات اجرایی دیگر (شیوع بیماری کووید-۱۹) امکان مصاحبه با همه این افراد فراهم نگردید. نهایتاً برای افراد انتخاب‌شده در مدت‌زمان تعیین‌شده، مصاحبه‌هایی در دامنه زمانی ۶۰ تا ۹۰ دقیقه تعیین و انجام شد. معیارهای ورود به مطالعه عبارت بود از: رضایت شفاهی و کتبی جهت شرکت در مطالعه، تدریس حداقل ۵ سال در دوره ابتدایی، معلم نمونه‌بودن برای حداقل یک سال، داشتن حداقل مدرک کارشناسی و ملاک خروج نیز شامل عدم تمایل به ادامه مصاحبه بود.

۱. روش اجرا: همه افراد مصاحبه‌شده بومی استان بوده و رضایت خود را از شرکت در مطالعه اعلام داشتند. به منظور انجام مصاحبه‌ها دستورالعملی تهیه شد. در ابتدای مصاحبه به طور کلی هدف پژوهش ذکر گردید و تأکید شد که از مصاحبه‌ها تنها برای مقاصد پژوهشی استفاده می‌گردد، در ضمن مصاحبه، علاوه بر یادداشت‌برداری برای ضبط صدای مصاحبه‌شوندگان، کسب اجازه گردید و در صورت مخالفت با ضبط صدای مصاحبه صرفاً از نظرات یادداشت برداشته شد. در نهایت بعد از انجام مصاحبه‌ها برای تجزیه و تحلیل متن مصاحبه‌ها از روش تجزیه و تحلیل تم که در تحقیقات کیفی کاربرد گسترده‌ای دارد، استفاده شد.

۲. راهنمای مصاحبه: برای کاوش گسترده ادراک و نگرش معلمان، نسبت به عوامل مؤثر بر سواد اخلاقی از سؤالات باز پاسخ استفاده شد. نظر به اینکه مصاحبه با افراد متعددی انجام شد، برای جلوگیری از سوگیری، سؤال‌های مصاحبه از قبل مشخص شدند. بنابراین طرح مصاحبه در قالب مصاحبه ساختاریافته باز پاسخ طبقه‌بندی گردید. با این حال، به منظور امکان بیان آزاد نگرش‌ها و تجارب توسط شرکت‌کنندگان، سؤال‌ها دارای ساختاری منعطف بود. دستورالعمل مصاحبه دارای سه بخش اصلی است: نامه همراه، تعریف مفاهیم و

جدول ۱: مشخصات جمعیت‌شناختی مصاحبه‌شوندگان

مشخصات	تحصیلات			جنسیت	
	کارشناسی	کارشناسی ارشد	دکتری	زن	مرد
آماره فراوانی	۱۱	۱۳	۳	۸	۱۹
درصد	۴۰/۷۴	۴۸/۱۵	۱۱/۱۱	۲۹/۶۳	۷۰/۳۷
سن	میانگین	انحراف استاندارد	تجربه	میانگین	انحراف استاندارد
	۴۴/۲۵	۹/۱۷		۱۸/۳۰	۴/۶۷

در این تحقیق با شروع انجام مصاحبه‌ها و در خلال آن گزاره‌های معنادار و سپس مفاهیم مربوط به آن‌ها مشخص شد و بعد از آن، مفاهیم تکراری ادغام و در مقوله‌ها دسته‌بندی شدند (جدول ۲).

جدول ۱ مربوط به مشخصات جمعیت‌شناختی این افراد می‌باشد که بر اساس مندرجات جدول میانگین سنی افراد مورد مصاحبه $44/25 \pm 9/17$ و سابقه خدمت $18/30 \pm 4/67$ بود، به علاوه $29/63$ درصد افراد مورد مصاحبه زن بودند. همچنین $40/74$ درصد افراد کارشناسی، $48/15$ درصد کارشناسی ارشد و $11/11$ درصد دارای مدرک دکتری بودند.

جدول ۲: مفاهیم و تم‌های فرعی شناسایی‌شده در مصاحبه‌های صورت‌گرفته

کد مفهوم	عنوان مفهوم شناسایی‌شده و نقل قول مرتبط با آن	کد تم فرعی	عنوان تم فرعی (مقوله)
مفهوم ۸	مشارکت در کارهای محل کار / تحقق عدالت سازمانی در محل کار / دستورالعمل‌های سازمانی برای رعایت اخلاق	تم فرعی ۱	اداری
مفهوم ۱۶	آموزش‌های ضمن خدمت / بازرسی، ارزشیابی و کنترل		
مفهوم ۱۱	دریافت پاداش / تنبیه مالی		
	برنامه‌های فرهنگی مدرسه		
مفهوم ۱	اجرای کلاس بر اساس خواسته معلم	تم فرعی ۲	وضعیت مدرسه
	نوع مدرسه		
	حسن سابقه		
مفهوم ۵	تغییر اخلاق فردی با تغییر شغل (مدیریت، معاونت و معلمی)		
	رفتار مدیر مدرسه		
مفهوم ۱۵	شرکت در جلسه اولیا و مربیان	تم فرعی ۳	ارتباطات
	آشنایی با اولیای دانش‌آموزان		
	ارتباطات بعد از مدرسه با دانش‌آموزان		
مفهوم ۴	شایستگی احترام برای افراد با اخلاق		
	رعایت اخلاق در امور خارج از مدرسه		
	مقدسی شغل معلمی	تم فرعی ۴	هنجارهای موجود
مفهوم ۱۷	رعایت موازین اخلاقی در هر شغلی		
	مسئولیت در قبال دانش‌آموزان		

کد مفهوم	عنوان مفهوم شناسایی شده و نقل قول مرتبط با آن	کد تم فرعی	عنوان تم فرعی (مقوله)
مفهوم ۲	امیدواری به آینده شغلی	تم فرعی ۵	چشم‌انداز آتی
مفهوم ۳	موفقیت در فرایند آموزش		
	تنها محل خدمت		
	مطالعه کتب اخلاقی		
مفهوم ۶	آشنایی با نظریه‌پردازان اخلاقی	تم فرعی ۶	کسب دانش
	بهره‌مندی از اساتید حوزه اخلاق		
مفهوم ۷	آموزش ضمن خدمت برای بهبود اخلاق		
	الگوبرداری از همکاران برای بهبود اخلاق		
مفهوم ۹	تنبیه و تشویق قبل از اطلاع کامل	تم فرعی ۷	بینش اخلاقی
	صبری در تصمیم‌گیری‌ها		
مفهوم ۱۰	رعایت عدالت در بین دانش‌آموزان		
	قانون قربانی اخلاق		
	رضایت از بالا دستان		
مفهوم ۱۲	رضایت از شغل		
	ارتقا به شغل‌های بالاتر		
	آزادی عمل		
مفهوم ۱۳	ساعات بیشتر کاری	تم فرعی ۸	شغلی
	نوع روش تدریس		
	فداکاری شغلی		
مفهوم ۱۴	نوع شغل		
	فعالیت در شغل دیگر		
مفهوم ۱۸	نوع قرار داد	تم فرعی ۹	ساختار سازمانی
مفهوم ۱۹	نوع ساختار		
مفهوم ۲۰	دسترسی به مقامات بالا		
مفهوم ۲۱	رفتار مدیر	تم فرعی ۱۰	مدیریتی
مفهوم ۲۲	اتفاقات خارج از کلاس		
مفهوم ۲۳	تربیت والدین	تم فرعی ۱۱	درونی
مفهوم ۲۴	وجود سیستم نظارتی خارجی		
	قراردادهای نانوشته سازمانی		
مفهوم ۲۵	ارتباطات انسانی	تم فرعی ۱۲	قرارداد روان‌شناختی
مفهوم ۲۶	کنترل‌های حراستی		
مفهوم ۲۷	ثبات اخلاقی		
مفهوم ۲۸	سن / جنسیت / تأهل / تحصیلات / مذهب	فرعی ۱۳	فردی
مفهوم ۲۹	تحصیلات والدین / تحصیلات همسر	تم فرعی ۱۴	خانوادگی
مفهوم ۳۰	سابقه خدمت / محل خدمت / پایه تحصیلی	تم فرعی ۱۵	زمینه شغلی
مفهوم ۳۱	رشته تحصیلی / شرکت در نمایشگاه و کنگره	تم فرعی ۱۶	آموزشی

شناسایی شده در کل مطالعه دسته‌بندی کلی تری انجام شد که منجر به شناسایی ۳ بخش تم‌های اصلی (عوامل علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر)، ۱۶ مقوله (تم فرعی) و ۳۱ مفهوم گردید. در ادامه عوامل شناسایی شده مؤثر بر سواد اخلاقی معلمان ابتدایی ارائه شده است (جدول ۳).

جدول ۲ حاوی مفاهیم شناسایی شده در متن پیاده شده در قالب تم‌های فرعی دسته‌بندی شده است. در صورت وجود بخش‌هایی با مضامین مشابه در متن مصاحبه‌های قبلی، از همان کدهای قبلی اختصاص داده شده به عنوان نشانگر آن‌ها استفاده گردید، سپس بر اساس تمامی تم‌های فرعی

جدول ۳: عوامل شناسایی شده مؤثر بر سواد اخلاقی معلمان ابتدایی

شاخص	سطح عوامل (مقوله)	انواع عوامل تأثیرگذار شناسایی شده (گویه)
امور اداری	- مشارکت در کارها.	- دریافت پاداش.
	- رعایت دستورالعمل‌های اداری.	- تنبیه مالی.
وضعیت مدرسه	- بازرسی، ارزشیابی و کنترل.	- ویژگی‌های مسئولیت‌پذیری کارمند.
	- آموزش‌های ضمن خدمت.	- عدالت سازمانی.
چشم‌انداز آتی	- ارائه برنامه کلاسی دلخواه.	- تدریس در پایه‌های مختلف.
	- اجرای برنامه‌های فرهنگی.	- تغییر شغل.
عوامل علی	- معلم خوش خلق.	- نوع مدرسه.
	- برخورد اخلاقی.	- کلاس‌های فوق برنامه.
ارتباطات	- امیدواری به آینده شغلی.	- حس موفقیت در فرایند آموزش.
	- شرکت در جلسات اولیا و مربیان.	- حفظ ارتباط در زمان بیماری کووید-۱۹.
کسب دانش	- شناسایی اولیای دانش‌آموزان خود.	- ارتباط با اولیای دانش‌آموزان سال‌های قبل.
	- ارتباط با اولیا خارج از مدرسه.	- شناخت اساتید حوزه اخلاق.
هنجارهای موجود	- مطالعه کتب اخلاق.	- آموزش اخلاق.
	- شناخت نظریه‌پردازان اخلاق.	- مسئولیت یگانه.
بینش اخلاقی	- احترام به اخلاق.	- هنجارهای محیط کار.
	- فعالیت‌های خارج از مدرسه.	- شغل مقدس معلمی.
شغلی	- نگرش به موازین اخلاقی.	- شغل دیگر.
	- موشکافی وقایع.	- صبوری در تصمیم‌گیری‌ها.
عوامل مداخله‌گر	- قربانی کردن اخلاق برای قانون.	- رعایت عدالت بین دانش‌آموزان.
	- تصدی شغل معلمی.	- رعایت عدالت در قبال دانش‌آموزان.
ساختار سازمانی	- برخورد بالادستان.	- جا به جای به پست مدیریتی.
	- ساعات کاری.	- آزادی عمل.
مدیریتی	- ارتقای شغلی.	- ساختار پایین به بالا.
	- قراردادهای اداری.	- ساختار سلسله‌مراتبی، پیچیدگی و...
	- نوع قرارداد.	- نفوذ مدیریت در ارتباطات.
	- حق التدریسی.	- انفاقات خارج از کلاس.
	- رفتار مدیر.	

شاخص	سطح عوامل (مقوله)	انواع عوامل تأثیرگذار شناسایی شده (گویه)
عوامل زمینه‌ای	درونی	- تربیت والدین. - رضایت از رفتار اخلاقی والدین. - رفتار پدر و مادر.
	قرارداد روان‌شناختی	- آموزش و شخصیت اخلاقی. - کنترول‌های حراستی. - وجود ارتباطات انسانی.
عوامل	فردی	- سن. - جنسیت. - تعداد فرزندان.
	خانوادگی	- تحصیلات پدر. - تحصیلات مادر. - سابقه مدیریت/ معاونت.
عوامل	شغلی	- پایه تدریس. - سابقه خدمت. - محل خدمت.
	آموزشی	- شرکت در کلاس‌های آموزشی. - شرکت در گردهمایی‌های اجتماعی. - شرکت در نمایشگاه‌ها.

بر اساس نتایج جدول ۳، با توجه به تجزیه و تحلیل مصاحبه‌های انجام‌شده، در پاسخ به سؤالات مطالعه در رابطه با عوامل علی سواد اخلاقی، «امور اداری، وضعیت مدرسه، چشم‌انداز آتی، ارتباطات، کسب دانش، هنجارهای موجود و بینش اخلاقی» و در رابطه با عوامل مداخله‌گر، عوامل «شغلی، ساختار سازمانی، مدیریتی، درونی و قرارداد روان‌شناختی» و برای عوامل زمینه‌ای «سن، جنسیت، وضعیت تأهل، سطح تحصیلات، مذهب، تعداد فرزندان، تحصیلات والدین، تحصیلات همسر، سابقه خدمت، رشته تحصیلی، شغل، شرکت در گردهمایی‌هایی اجتماعی، نمایشگاه‌ها و کلاس‌های آموزشی و محل خدمت شهری و روستایی»، دسته‌بندی شدند که در ادامه شرح کامل نتایج بیان شده است.

عوامل علی: ۱۷ نفر از مصاحبه‌شوندگان «عوامل محیطی و اداری» را به عنوان مصادیق رفتارهای علی ذکر کردند. به نظر شش نفر از مصاحبه‌شوندگان، «مشارکت در امور داخلی محل کار» سبب می‌گردد که معلمان در ارتقای سطح سواد اخلاقی خویش تلاش کنند، هرچند برخی نیز «رعایت و وجود دستورالعمل‌های اداری» را در برخورداری از سواد اخلاقی مهم تلقی نمودند و تأکید کردند که «بازرسی، ارزشیابی و کنترول» نیز در این راستا باید اجرا گردد. همچنین هشت تن از

مصاحبه‌شدگان «آموزش‌های ضمن خدمت» و سه تن نیز «دریافت پاداش و در مقابل تنبیه مالی» را برای دستیابی به سواد اخلاقی معلمان به عنوان راهکار معرفی کردند. یک تن از مصاحبه‌شدگان «مسئولیت‌پذیری معلم» را نیز جزو این عوامل برشمرد. به طور جمعی اکثر مصاحبه‌شدگان «تحقق عدالت سازمانی» را در رعایت موازین اخلاقی از سوی معلمان مهم فرض کردند و «نقش قوانین و مقررات دقیق و لازم‌الاجرا» را نیز پررنگ نشان دادند. همچنین چهار تن از مصاحبه‌شدگان «برنامه‌های فرهنگی مدرسه» را نیز در ارتقای سواد اخلاقی معلمان مؤثر می‌دانستند. تقریباً قریب به اتفاق مصاحبه‌شدگان «رفتار مدیر» را در تصمیمات اخلاقی معلمان مؤثر تلقی می‌کردند. مصاحبه‌شدگان، «آینده شغلی، احساس موفقیت در فرآیند آموزش و انتخاب آموزش و پرورش به عنوان محل خدمت» را در ارتقای سواد اخلاقی معلمان قابل تأثیر دانستند. همچنین «ارتباطات» به نظر مصاحبه‌شدگان یک شاخص مهم در بهبود سواد اخلاقی می‌باشد که محقق نیز این شاخص را به صورت جداگانه در یک تم فرعی از عوامل علی قرار داد. در جمع‌بندی سخنان مصاحبه‌شدگان می‌توان دریافت که «شرکت در جلسات اولیا و مربیان، آشنایی با اولیای دانش‌آموزان، ارتباط خارج از مدرسه با دانش‌آموزان، صرف

مصاحبه‌شوندگان در صحبت‌های خود بر اثرگذاری «تحصیلات والدین معلم» بر سواد اخلاقی وی اتفاق نظر داشتند. همچنین چهار تن نیز «تحصیلات همسر» را در این راستا تأثیرگذار دانستند. به صورت همه‌گیر و با اتفاق نظر بالا مصاحبه‌شوندگان «سابقه خدمت و نوع شغل» را نیز در سواد اخلاقی مؤثر دانستند. از طرفی با بررسی مفهومی پیرو مفهوم سواد اخلاقی و بررسی موشکافانه صحبت‌های ضبط‌شده مصاحبه‌شوندگان، محقق دریافت که «شرکت در نمایشگاه‌های کتب، کنفرانس‌های علمی و...» در تأثیرگذاری سواد اخلاقی عاملی مهم به نظر می‌رسد، البته شرکت در کلاس‌های «آموزش اخلاقی» نیز در نظر افراد مستتر بود. در نهایت می‌توان گفت که «محل خدمت معلم اعم از مدارس شهری و روستایی» نیز جزء عوامل زمینه‌ای سواد اخلاقی محسوب می‌شود و همچنین «نوع مدرسه و سیستم برخورداری از تجهیزات الکترونیکی و یا مدرسه سبز» نیز به نظر می‌رسد عامل مهمی در برخورداری معلمان از سواد اخلاقی محسوب گردد.

بحث

هدف پژوهش حاضر شناسایی عوامل مؤثر بر سواد اخلاقی معلمان ابتدایی از دیدگاه معلمان نمونه شهر اردبیل بود. بر اساس نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل مصاحبه‌های انجام‌شده، در پاسخ به سؤالات مطالعه در رابطه با عوامل علی سواد اخلاقی مؤلفه‌هایی مانند «امور اداری، وضعیت مدرسه، چشم‌انداز آتی، ارتباطات، کسب دانش، هنجارهای موجود و بینش اخلاقی» شناسایی شدند. عوامل در سطح علی اشاره به پدیده‌هایی دارد که می‌تواند علل پیدایش سواد اخلاقی در معلمان ابتدایی گردد. در خصوص مؤلفه‌های این عامل، بیشتر مصاحبه‌شوندگان «عوامل محیطی و اداری» را ذکر کردند. همچنین مصاحبه‌شوندگان «مشارکت در امور داخلی محل کار»، «رعایت و وجود دستورالعمل‌های اداری» را در برخورداری از سواد اخلاقی مهم تلقی نمودند و تأکید کردند که «بازرسی، ارزشیابی و کنترل» نیز در این راستا باید اجرا گردد. تعدادی از مصاحبه‌شوندگان «آموزش‌های ضمن خدمت»

وقت خارج از وقت اداری با دانش‌آموزان» در بهبود و ارتقای سواد اخلاقی معلمان تأثیرگذار است. تم فرعی دیگری که جزو این عوامل قرار گرفت «کسب دانش» است که بر اساس آنچه که از صحبت‌های مصاحبه‌شوندگان استخراج شد «شناخت نظریه‌پردازان حوزه اخلاق، بهره‌مندی از اساتید حوزه اخلاق در دوره‌های تحصیلی و همچنین الگوبرداری از همکاران خوش‌اخلاق» سبب ارتقای سواد اخلاقی معلمان می‌گردد. تم فرعی بعدی «هنجارهای موجود» می‌باشد که از نظر مصاحبه‌شوندگان «نگرش افراد دیگر، نگرش به شغل معلمی، شغل مقدس معلمی، سیستم‌های پاداش، تعهد در شغل معلمی» معیارهایی می‌باشد که در سواد اخلاقی تأثیرپذیر است. تم فرعی آخری که از سوی پژوهشگر بر اساس اطلاعات مصاحبه‌شوندگان استخراج گردید و مؤثر بر سواد اخلاقی دانسته شد، «بینش اخلاقی» می‌باشد که شامل «سعه صدر، عدالت مفهومی، صبوری در تصمیم‌گیری» است.

عوامل مداخله‌گر: به نظر یازده تن از مصاحبه‌شوندگان «تصدی در شغل معلمی» در سواد اخلاقی مؤثر می‌باشد، «آزادی عمل و تنوع نوع روش تدریس بر اساس انتخاب معلم» نیز از محتوای پاسخ دو تن از مصاحبه‌شوندگان استخراج گردید. هفت تن از مصاحبه‌شوندگان «نوع قراردادهای کاری معلمان و ساختار سازمانی آموزش و پرورش» را در سواد اخلاقی مؤثر دانستند. همچنین اکثر مصاحبه‌شوندگان «رفتار مدیر مدرسه» را در تعیین رفتار معلم با دیگر اعضا، دانش‌آموزان حتی اولیای دانش‌آموزان مؤثر دانستند و از عوامل مؤثر بر سواد اخلاقی برشمردند. در تم درونی مربوطه نیز می‌توان «رفتار والدین و دوران کودکی» معلم را در نشأت‌گرفتن سواد اخلاقی از نظر مصاحبه‌شوندگان مهم دانست.

عوامل زمینه‌ای: اکثراً مصاحبه‌شوندگان در مورد عوامل زمینه‌ای اتفاق نظر داشتند که «سن و سطح تحصیلات معلم» تأثیر عمیقی می‌تواند در برخورداری از سواد اخلاقی معلمان ابتدایی داشته باشد. همچنین پنج تن از مصاحبه‌شوندگان اظهار داشتند که «وضعیت تأهل و تعداد فرزندان» نیز در میزان برخورداری از سواد اخلاقی مهم ارزیابی می‌شود. هشت تن از

گزاره‌ها و دوره‌های آموزشی، از جمله عوامل مؤثر بر سواد اخلاقی معلمان بود. همچنین گوتام و لوری (۱۶) طی یک مطالعه کیفی ویژگی‌های فردی معلمان را به عنوان یکی از عامل‌های مهم در سواد اخلاقی بیان کردند.

همچنین بر اساس نتایج، عوامل مداخله‌گر به عنوان یکی دیگر از بعدهای اصلی سواد اخلاقی شناسایی شد. عوامل مداخله‌گر به مواردی اشاره دارد که بیان‌کننده ویژگی‌های فردی معلمان دوره ابتدایی در برخورد با سواد اخلاقی می‌باشد. در خصوص مؤلفه‌های این عامل، مصاحبه‌شدگان «تصدی در شغل معلمی»، «آزادی عمل و تنوع نوع روش تدریس بر اساس انتخاب معلم»، «نوع قراردادهای کاری معلمان و ساختار سازمانی آموزش و پرورش» را در سواد اخلاقی مؤثر دانستند. همچنین اکثر مصاحبه‌شوندگان «رفتار مدیر مدرسه» را در تعیین رفتار معلم با دیگر اعضا، دانش‌آموزان و حتی اولیای دانش‌آموزان مؤثر دانستند و در زمره عوامل مؤثر بر سواد اخلاقی برشمردند. در تم درونی مربوطه نیز می‌توان «رفتار والدین و دوران کودکی» معلم را در نشأت‌گرفتن سواد اخلاقی از نظر مصاحبه‌شوندگان مهم دانست. در این راستا، چیزوکا و هریسون (۱۹) بیان کردند که ساختار سازمانی مدارس با سواد اخلاقی و کیفیت ارائه آموزش در ارتباط است، به علاوه نتیجه مشابهی در مطالعه رادرفورد (Rutherford) (۲۱) نیز گزارش شده است. همچنین در مطالعه زندک و شوچور (۲۰) عوامل مداخله‌گر مانند روابط والدین و کودکان، شیوه تدریس معلمان، روابط بین همکاران، از جمله عامل‌های تأثیرگذار بر سواد اخلاقی معلمان معرفی شده است.

از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر کمبود منابع اطلاعاتی و کتابخانه‌ای، عدم تمایل و گرایش نمونه‌های انتخابی به انجام مصاحبه بود. همچنین ممکن است سواد اخلاقی شناسایی شده در رابطه با ماهیت ویژگی‌های شخصیتی و انتخاب سطوح پایه تحصیلی باشد که این عامل نیز به عنوان محدودیت پژوهش در نظر گرفته می‌شود. توجه به این محدودیت‌ها از سوی پژوهشگران آتی می‌تواند زمینه بهتری برای انجام مطالعات مشابه را فراهم کند. انجام مطالعات آتی به منظور شناسایی روش‌های مؤثر بر تقویت سواد اخلاقی معلمان و بهره‌برداری

و «دریافت پاداش و در مقابل تنبیه مالی» برای دستیابی به سواد اخلاقی معلمان را نیز مؤثر بیان کردند، به علاوه بیشتر مصاحبه‌شدگان «تحقق عدالت سازمانی» را در رعایت موازین اخلاقی از سوی معلمان مهم فرض کردند. همچنین مؤلفه‌هایی مانند «برنامه‌های فرهنگی مدرسه»، «رفتار مدیر»، «آینده شغلی، احساس موفقیت در فرآیند آموزش و انتخاب آموزش و پرورش به عنوان محل خدمت» نیز در ارتقای سواد اخلاقی معلمان مؤثر گزارش شد. در همین راستا، ابدو و همکاران (۱۵) نیز در نتایج مطالعه‌شان به این نتیجه رسیدند که محیط کاری با سواد اخلاقی در ارتباط است. گوتام و لوری (۱۶) نیز بیان کردند که سواد اخلاقی با اطلاع رهبری و رفتاری مدیریت مرتبط است، به علاوه لاورمن (۱۸) مسئولیت‌پذیری معلمان را یکی از عوامل اصلی سواد اخلاقی ذکر کرده است.

همچنین بر اساس نتایج، عوامل زمینه‌ای نیز به عنوان یکی از بعدهای اصلی سواد اخلاقی شناسایی شد. عوامل زمینه‌ای متغیرهای محیطی می‌باشد که سواد اخلاقی معلمان ابتدایی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در خصوص مؤلفه‌های این عامل، اکثر مصاحبه‌شدگان «سن و سطح تحصیلات معلم» و «وضعیت تأهل و تعداد فرزندان» را در میزان برخورداری از سواد اخلاقی مهم ارزیابی کردند، به علاوه برخی از مصاحبه‌شوندگان «تحصیلات والدین معلم»، «تحصیلات همسر» و «سابقه خدمت و نوع شغل» را نیز در سواد اخلاقی مؤثر دانستند. از طرفی با بررسی مفهومی بیشتر مشخص شد که «شرکت در نمایشگاه‌های کتب، کنفرانس‌های علمی و...» و شرکت در کلاس‌های «آموزش اخلاقی» در تأثیرگذاری سواد اخلاقی عاملی مهم به نظر می‌رسد. در نهایت می‌توان گفت که «محل خدمت معلم اعم از مدارس شهری و روستایی» و همچنین «نوع مدرسه و سیستم برخورداری از تجهیزات الکترونیکی و یا مدرسه سبز» نیز جزء عوامل زمینه‌ای سواد اخلاقی محسوب می‌شود. در این خصوص ساگاناک (Sagnak) (۱۰) بیان کرده است که آموزش اخلاقی یکی از مؤلفه‌های مهم در سواد اخلاق معلمان است. ریزو و بایووویچ (۱۴) بیان کردند که دریافت آموزش‌ها مانند آموزش‌های ضمن خدمت، شرکت در

۱۹۷۶/۸۵۶۶ در جلسه شماره ۲۲۱/د/ت دانشگاه محقق اردبیلی انجام شده است.

مشارکت نویسندگان

قاسم رحیمی اول: جمع‌آوری داده‌ها و نگارش متن اصلی.

علی خالق‌خواه: تجزیه و تحلیل داده‌ها.

حسین تقوی: مرور و اصلاح متن.

تقی اکبری: طراحی ایده و بازبینی متن.

نویسندگان نسخه نهایی را مطالعه و تأیید نموده و مسئولیت پاسخگویی در قبال پژوهش را پذیرفته‌اند.

تضاد منافع

نویسندگان هیچ‌گونه تضاد منافع احتمالی را در رابطه با تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله اعلام نکرده‌اند.

تشکر و قدردانی

ابراز نشده است.

تأمین مالی

نویسندگان اظهار می‌نمایند که هیچ‌گونه حمایت مالی برای تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله دریافت نکرده‌اند.

ملاحظات اخلاقی

اطلاعات جامع در رابطه با دلایل تحقیق، نتایج، حفظ محرمانگی و نحوه انجام تحقیق به افراد داده شد و رضایت آگاهانه از شرکت‌کنندگان اخذ گردید.

لازم از سوی مسئولان ذی‌ربط از نتایج چنین مطالعاتی، می‌تواند زمینه‌ساز شکوفایی و ارتقای هرچه بیشتر کیفیت نظام آموزشی را رقم بزند.

نتیجه‌گیری

در مجموع بر اساس یافته‌ها، مقوله‌های اساسی مبین سواد اخلاقی مشتمل بر ۱۶ مقوله بودند که بیانگر سه دسته عوامل علی (مانند امور اداری، وضعیت مدرسه، چشم‌انداز آتی، ارتباطات، کسب دانش، هنجارهای موجود و بینش اخلاقی)، عوامل مداخله‌ای (وضعیت شغلی، ساختار سازمانی، مدیریتی و قراردادهای روان‌شناختی) و عوامل زمینه‌ای (سن، جنسیت، وضعیت تأهل، سطح تحصیلات، مذهب، تعداد فرزندان، تحصیلات والدین، تحصیلات همسر، سابقه خدمت، رشته تحصیلی، شغل، شرکت در گردهمایی‌های اجتماعی، نمایشگاه‌ها و کلاس‌های آموزشی و محل خدمت شهری و روستایی) بود. به نظر می‌رسد توجه به این حوزه و تقویت رفتارهای دغدغه‌مند زندگی اجتماعی، مشارکت اجتماعی در سایه ارتقای کیفیت زندگی اجتماعی، توسعه مهارت تفکر انتقادی و همچنین تولیدات محتوایی مبتنی بر اخلاق و اصول اخلاقی ضمن همکاری متخصصان و معلمان می‌تواند سهم مؤثری در موفقیت و نهادینه‌کردن مفهوم اخلاق در مدرسه و جامعه داشته باشد.

با توجه به نتایج پژوهش، پیشنهاد می‌گردد، مسئولان و برنامه‌ریزان فرهنگی کشور با امعان نظر به عوامل مؤثر در این حیطة، برای ارتقای سطح سواد اخلاقی برنامه‌ریزی کنند. همچنین برگزاری کلاس‌های مهارت‌آموزی در زمینه آموزش سواد اخلاقی در مدارس و مراکز آموزشی به طور مجزا، انجام تحقیقات و پژوهش‌های جدیدتر جهت معرفی انواع سواد، به ویژه سواد اخلاقی و بررسی تأثیر آن در سایر حوزه‌های اجتماعی مهم به نظر می‌رسد.

لازم به ذکر است این مقاله برگرفته از بخشی از رساله دکتری قاسم رحیمی اول، با عنوان «طراحی و اعتباریابی سواد اخلاقی معلمان ابتدایی شهر اردبیل» است که با شماره ابلاغیه

References

1. Heidarzadeh Z, Abdollahi D. The role of education in students' moral development. Isfahan: 6th International Conference on New Research Achievements in Social Sciences, Educational Sciences and Psychology; 2020. [Persian]
2. Wardhani PA, Zulela MS, Rachmadtullah R, Siregar YEY. Moral Literacy and Social Climate with Perception Teacher's Character Education in Elementary School. In: Annual Civic Education Conference. Amsterdam: Atlantis Press; 2018.
3. Pourmojarrab G, Zarei matin H, Pourezat AA, Yazdani H. Identifying the Components of Ethical Organizations from the Viewpoint of the Holy Qur'an and Nahj al-Balaghah. *Islamic Management*. 2020; 28(1): 149-174. [Persian]
4. Sajjadih N. Critique of the moral literacy approach from the perspective of human agency. *Journal of Foundations of Education*. 2015; 5(2): 88-109. [Persian]
5. Popovska NG, Popovski F. The Teachers' Role in Developing Student's Moral and Ethical Values. *Pedagogika-Pedagogy*. 2021; 93(1): 100-113.
6. Hallman HL, Rios A, Craig CJ, Hill-Jackson V. Teacher education's moment: From solution to challenge. *Journal of Teacher Education*. 2022; 73(2): 127-128.
7. Souto-Manning M. Righting the literacy teacher education debt: A matter of justice. *Journal of Literacy Research*. 2021; 53(4): 588-600.
8. Collin R. Perfecting Moral Concepts with Iris Murdoch in English Class. *Changing English*. 2022; 29(2): 152-159.
9. Tuana N. Conceptualizing moral literacy. *Journal of Educational Administration*. 2007; 45(4): 364-378.
10. Sagnak M. School Management and Moral Literacy: A Conceptual Analysis of the Model. *Educational Sciences: Theory and Practice*. 2012; 12(2): 1425-1430.
11. Mencl J, May DR. The effects of proximity and empathy on ethical decision making: An exploratory investigation. *Journal of Business Ethics*. 2009; 85: 201-226.
12. Ekşi H. Bilisel ahlak gelişimi kuramı: Kohlberg ve sonrası. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2006; 6(1): 29-38. [Turkish]
13. González-Gómez AL, Farrington DP, Llorent VJ. Descriptive and Quasi-Experimental Studies about Moral Emotions, Online Empathy, Anger Management and Their Relations with Key Competencies in Primary Education. *Int. J. Environ. Res. Public Health*. 2021; 18: 115-125.
14. Rizzo K, Bajovic M. Moral Literacy through Two Lenses: Pre-Service Teachers' Preparation for Character Education. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*. 2016; 1(23): 131-138.
15. Abdou HA, Baddar FM, Alkorashy A. The relationship between work environment and moral sensitivity among the nursing faculty assistants. *World Applied Sciences Journal*. 2010; 11(11): 1375-1387.
16. Gautam C, Lowery CL. Teaching Moral Literacy through Critical Pedagogical Bricolage: A Co-constructed Auto-Ethnography of an Educational Leadership Program. *The Qualitative Report*. 2017; 22(1): 160-178.
17. Gharibzadeh R, Moeinikia M, Mokallaf Sarband K. Investigating the Effectiveness of Teacher's Ethical Decision Making on Professional Ethics of Managers Based on the Mediating Role of Information Literacy: A Case Study. *Human Information Interaction*. 2020; 6(4): 81-90. [Persian]
18. Lauer mann FV. Teacher responsibility: Its meaning, measure and educational implications. A dissertation submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy (Education and Psychology) in The University of Michigan; 2013.
19. Chizyuka M, Harrison D. The Relationship between Organisational Structure and the Provision of Quality Education: A Comparative Study of a Private Secondary School and a Public Secondary School. *Quality and Access to Education*. 2022; 12: 304-315.
20. Zdenek B, Schochor D. Developing moral literacy in the classroom. *Journal of Educational Administration*. 2007; 45(4): 514-532.
21. Rutherford C. Teacher Leadership and Organizational Structure: The Implications of Restructured Leadership in an Edison School. *Journal of Educational Change*. 2006; 7(1): 134-154.